

МУРАВСЬКА
Світлана Василівна,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін,
Львівський інститут економіки
і туризму
svitlana_muravska@i.ua
(м. Львів)

МУЗЕЇ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ЯК ІЛЮСТРАТОРИ ІСТОРІЇ НАУКИ

Стаття є спробою аналізу ролі музеїв історії закладів вищої освіти як ілюстраторів їхнього становлення та розвитку. На основі емпіричного матеріалу, нагромадженого упродовж 2013–2017 рр. головним чином шляхом інтерв'ю з персоналом цих структур, автор зазначив наступне. Маючи загальну об'єднуючу назву, музеї цієї групи істотно відрізняються за формальними та змістовими ознаками, які значною мірою обумовлюються уявленнями про музей адміністрацією ВНЗ. Такі музеї належать не до навчальних та дослідницьких колекцій, з яких починалася історія музейної справи у вищій школі, а до збірок так званої «другої генерації». Завданням останніх було презентувати історію університету в різних аспектах, використовуючи для цього обладнання, яке в минулому активно використовувалося в навчально-дослідницькому процесі, але перестало повністю або частково виконувати свою функцію. Такі підрозділи становлять чверть мережі музеїв ВНЗ Західної України, відповідно, в умовах відсутності музеїв історії науки і техніки у регіоні роблять окремий внесок у презентацію цієї ділянки минулого людства.

Ключові слова: музей, вищий навчальний заклад, історія науки, експонат.

THE ROLE OF MUSEUMS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF WESTERN UKRAINE IN ILLUSTRATING THE HISTORY OF SCIENCE

The article is an attempt to analyze the role of museums of the history of higher educational establishments as illustrators of their formation and development. The empirical base of research is the material accumulated during 2013–2017, mainly by interviewing the staff of such museums. The author notes that, despite the overall

unifying name, the museums of this group differs significantly in formal and substantive terms. This fact is mostly caused by the perceptions about the museum in the eyes of the authorities of HEE. They belong not to the educational and research collections, beginnings of the history of museum affairs in higher schools, but to collections of so-called «second generation». The main purpose of ones was presenting the university history and the science, via equipment, which was used in the research process actively in the past, but ceased to fully or partially performing its function. Such units make up ¼ networks of museums of HEE of Western Ukraine. They make a separate contribution to the presentation of history of science and technology in view of the absence of museums of the such category in the region. It also makes a separate contribution to the presentation of this site of the past mankind.

Key words: *museum, higher educational establishment, history of science, exhibit.*

РОЛЬ МУЗЕЕВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ В ИЛЛЮСТРИРОВАНИИ ИСТОРИИ НАУКИ

Статья является попыткой анализа роли музеев истории высших учебных заведений как иллюстраторов их становления и развития. На основе эмпирического материала, накопленного в течение 2013–2017 гг. главным образом путем интервью с персоналом этих структур, автор отметил следующее. Имея общую объединяющую название, музеи этой группы существенно отличаются по формальным и содержательным признакам, которые в значительной степени обуславливаются представлениям о музее администрацией вуза. Такие музеи принадлежат не к учебным и исследовательским коллекциям, из которых начиналась история музейного дела у высшей школе, а к сборникам так называемой «второй генерации». Задачей последних было представить историю университета в разных аспектах, используя для этого оборудование, которое в прошлом активно использовалось в учебно-исследовательском процессе, но перестало полностью или частично выполнять свою функцию. Такие подразделения составляют четверть сети музеев вузов Западной Украины, соответственно, в условиях отсутствия музеев истории науки и техники в регионе делают отдельный вклад в презентацию этого участка прошлого человечества.

Ключевые слова: *музей, высшее учебное заведение, история науки, экспонат.*

Постановка проблеми. Важливість історії і науки полягає не стільки у дослідженні феномену науки як такого, а у вивченні генезису наукової думки у тісному взаємозв'язку із розвитком суспільства. Однак, краще зрозуміти історію науки можна на тлі історії знання. Таке розширення масштабу вимагає

більш точного визначення поняття пізнання, яке має як матеріальні, так і соціальні виміри. У свою чергу історія знання включає в себе історію установ, у котрих вони вироблялися та передавалися [20, с. 38].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження специфічної ролі музеїв історії ВНЗ у процесі вивчення та презентації їхнього минулого досить фрагментарно висвітлювалося у вітчизняній науковій думці пострадянського періоду і передусім стосувалося таких аспектів діяльності конкретних музеїв [1; 3; 6–8; 10]. Європейська історіографія вивчення наукової проблеми продовжує цю тенденцію, хоча є більш широкою і паралельно представляє важливі синтетичні напрацювання [12; 14–22]. Однак, окреслення ролі музеїв історії ВНЗ у процесі відображення історії науки, оперте на сучасний український емпіричний ґрунт¹, досі не ставало об'єктом наукового дослідження.

Метою статті є проведення аналізу ролі музеїв історії ВНЗ як ілюстратори їхнього минулого.

Виклад матеріалу. Витоки музеїв ЗВО беруть свій початок паралельно з історією музейної справи. У міру виникнення процесів навчання і дослідження з'явилися колекції, які це забезпечували [16, с. 50]. М. Лоуренсо такі музеї охарактеризувала як музеї «першого покоління», які включали в себе навчальні збірки, колекції для вивчення та дослідницькі колекції. У 1683 р. в Оксфордському університеті було засновано музей Ашмола, організаційна структура якого, розроблена на основі інтеграції навчальної і дослідницької складової та публічних виставок започаткувала ту триєдність, яка зараз вважається аксіомою в середовищі університетських музеїв (т. зв. «модель Ашмола») [16, с. 68]. Забезпечення доступу громадськості до музею (можливо: музеїв) знаменувало його відкритість суспільству, і згодом така традиція від

¹Емпіричні дані зібрані автором шляхом телефонних інтерв'ю та дослідницьких візитів музеями та колекціями 74 ЗВО семи областей Західної України: Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Волинської, Рівненської, Чернівецької та Закарпатської упродовж 2013–2017 рр.

музеїв перейшла до скарбниць інших категорій (утім, на тлі другорядності музеїв ВНЗ у наш час про цю обставину фактично не згадують).

У ХХ ст. становище колекцій змінилося, виникло наступне «покоління» музеїв вищої школи. На відміну від навчальних та дослідницьких колекцій «першого покоління», завдання збірок «другої генерації» було іншим. Його зміст полягав у презентації історії вищої школи. Для цього залучалося обладнання, яке в минулому активно використовувалося в навчально-дослідницькому процесі, а зараз або перестало виконувати свою функцію, з тієї або іншої причини вже не виконує завдання повною мірою. Тому колекції «другого покоління» можуть включати інструменти, машини, моделі, педагогічні схеми, копії або будь-які інші речі. Накопичені пам'ятні для ВНЗ речі, колекції, пов'язані з його історією, також належать до «другого покоління» колекцій. Пам'ятним речам (*memorabilia*) в такому випадку відводилося завдання піднести тяглість та глибинні традиції навчального закладу, що в умовах конкуренції між суб'єктами вищої школи відіграло не останню роль [16, с. 74–75]. На відміну від музеїв «першого покоління», які з'являлися у результаті організації викладання та дослідження в певному приміщенні, збірки «другого покоління» не виникали до ХХ ст. Більше того, їхня кількість збільшувалася повільно та виросла в цифрах тільки після 1960-х. [16, с. 76]. Такий стан речей пов'язується із повільним усвідомленням адміністрацією ЗВО необхідності переосмислення свого минулого та потреби його представлення перед студентами, персоналом, представниками зовнішнього середовища нерідко з нагоди річниць чи інших пам'ятних для ЗВО дат. Святкові заходи сприяли розумінню важливості таких музеїв, оскільки під час урочистостей неминуче з різних причин зверталися до витоків історії. З іншого боку, саме подібних заходів, які нерідко відбувалися на базі музею, проливалось світло на сам факт існування останнього, підвищувало можливості реалізації його дидактичної місії [14, с. 145]. Символічно, але більшість музеїв «другого покоління» в Європі утворилися в результаті святкування ювілеїв або з нагоди інших урочистих заходів.

Музеї варто розглядати як специфічну форму відображення феномену ВНЗ, існування в його просторі окремої наукової культури, яка зберігає найцінніші її здобутки різних часів у специфічній формі – експонати [10, с. 98]. Такі музеї з-поміж інших завдань мають свою особливу місію – виступати фізичною ілюстрацією розвитку наукової думки у середовищі конкретної вищої школи, яка у науковій кар'єрі студентів та випускників слугуватиме моральним та ціннісним орієнтиром.

Наприклад, один із основних завдань колекції історичних наукових інструментів Гарвардського університету (Collection of Historical Scientific Instruments, CHSI) є збереження, документування та догляд за більш ніж 20000 інструментів, які відображають історію викладання та організації наукових досліджень у Гарварді. Завдяки експонатам та навчальним програмам, присутності в Інтернеті, співпраці зі ЗМІ, науково-дослідницькій діяльності та культурним ініціативам CHSI є як спеціалізованою установою, так водночас і експериментальним простором, де навчаються студенти, працюють дослідники та спеціалісти музейної справи [11].

Серед 164 музеїв та колекцій, які потрапили у поле дослідження автора, 36 є музеями історії навчальних закладів. Традиційно саме ресурси останніх залучаються для виховання студентів у дусі любові до *alma mater* шляхом презентації сторінок її історії, біографій найвідоміших випускників, інновацій, запроваджених науково-педагогічними працівниками, дипломів та відзнак тощо. Таким чином, до навчальної та виховної роботи залучається досвід поколінь, історія науки, культурні традиції минулого. У свою чергу, доповнюючи педагогічний процес уявленням про людей, які викладали відповідну дисципліну, «олюднюючи» науку, музей відображає певну суму етичних норм, які сприяють формуванню у молоді переконань і високих моральних якостей [7, с. 311]. Це важливо при підготовці спеціалістів всіх профілів.

Саме із музею історії навчального закладу розпочинається знайомство першокурсників із історією та здобутками науково-педагогічного та

студентського колективу. Тільки дізнавшись про історичний шлях, який пройшов колектив навчального закладу, першокурсник усвідомить своє місце і роль на курсі, факультеті, загалом у товаристві студентів і поставить собі за мету стати висококваліфікованим фахівцем, продовжити традиції попередніх поколінь студентів [3, с. 124] Практично в усіх музеях історії ЗВО запроваджена практика, коли першокурсники у рамках знайомства з університетом відвідують музейну експозицію. За відомостями автора (Таблиця 1), зараз у структурі ВНЗ Західної України функціонує 36 таких «храмів муз»

Таблиця 1

Музеї історії закладів вищої освіти Західної України (станом на жовтень 2017 р.)

Волинська область	1.Музей історії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки 2.Музей історії виникнення та розвитку Шацького лісового коледжу ім. В. Сулька. 3.Музей історії Луцького національного технічного університету.
Закарпатська область	4. Музей історії Ужгородського національного університету
Івано-Франківська область	5. Народний музей освіти Прикарпаття Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника 6. Музей історії Івано-Франківського базового медичного коледжу 7. Музей історії Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
Львівська область	9. Музей історії Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного 10. Музей історії Бориславського медичного коледжу. 11. Музей Дрогобицького державного музичного училища ім. В. Барвінського. 12. Музей історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Франка 13. Музей Львівської державної фінансової академії. 14. Народний музей історії Львівського національного університету

	<p>ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького</p> <p>15. Музей історії Львівської національної академії мистецтв.</p> <p>16. Народний музей історії Львівського державного університету внутрішніх справ.</p> <p>17. Музей історії навчального закладу Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України</p> <p>18. Музей історії Львівського національного аграрного університету.</p> <p>19. Народний музей історії Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького.</p> <p>20. Музей історії Львівського національного університету ім. І. Франка.</p> <p>21. Музей історії Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.</p> <p>22. Музей історії Національного університету «Львівська політехніка»</p> <p>23. Музей історії педагогічного коледжу Львівського національного університету імені І. Франка</p> <p>24. Музей історії Самбірського медичного коледжу</p>
Рівненська область	<p>25. Народний музей історії с.Мирогощі та Мирогощанського аграрного коледжу.</p> <p>26. Музей Національного університету водного господарства і природокористування</p> <p>27. Музей історії Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука</p>
Тернопільська область	<p>28. Музей історії становлення і розвитку Бережанського агротехнічного інституту Національного університету біоресурсів та природокористування.</p> <p>29. Музей історії Тернопільського державного медичного університету імені І. Горбачевського.</p> <p>30. Музей освіти Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Т. Шевченка.</p> <p>31. Музей історії Тернопільського обласного державного музичного училища ім. С. А. Крушельницької.</p> <p>32. Музей історії Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя</p>

	<p>33. Народний музей історії Тернопільського національного економічного університету</p> <p>34. Музей освіти та педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка</p>
Чернівецька область	<p>35. Історико-медичний музей Буковинського державного медичного університету</p> <p>36. Музей історії розвитку Чернівецького транспортного коледжу</p>

Вісім із таких підрозділів є музеями історії університетів із глибинними традиціями, вік таких музеїв нараховує кілька десятиліть і мають статус «народних». Чотири з вищенаведених підрозділів належать до музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, в яких зберігаються предмети, які належать до державної частини Музейного фонду України [9], що автоматично вказує на їхню значимість. Два народні музеї розташовані в коледжах – Народний музей хліба Покрови Пресвятої Богородиці при Львівському автомобільно-дорожньому коледжі Національного університету «Львівська політехніка» та Народний музей історії с. Мирогощі та Мирогощанського аграрного коледжу. Попри однакову назву, музеї цієї групи дуже відрізняються один від одного площею, фондами, діяльністю, яка великою мірою обумовлюється уявленням про музей в очах дирекції ЗВО. Окремі з них націлені на роботу з туристичними групами і радо відгукуються на будь-яку комунікацію, інші прохання оглянути експозицію перетворюють у бюрократичну тяганину «прийдіть зі зверненням, погодженим із нашим директором» Тому одні можуть вважатися музеєм у традиційному значенні цього слова, натомість інші є закритим місцем зберігання пам'яті, які відкривають двері для відвідувачів кілька разів на рік.

На відміну від музеїв «першої генерації», які оформлюють свій статус після тривалого періоду накопичення фондів, підбір експонатів для збірок «другого покоління», в т. ч. музеїв історії ЗВО, відбувається певною мірою штучно. Зазвичай це трапляється після прийняття рішення про створення

музею, часто приуроченого до певної події. Таким чином не колекція переростає в музей, а музей, який поки існує тільки як ідея, вимагає наявності колекції. У такому випадку шляхи поповнення фондів більш тривіальні та пов'язані із передачею меморіальних речей ветеранами навчального закладу, науково-педагогічними працівниками, збиральницькою роботою в середовищі ВНЗ, пов'язаної із пошуком речей, які перестали виконувати свою функцію тощо. Натомість закупівля предметів, за висловлюванням завідувача музею історії ЛНУ ім. І. Франка, «велика-велика рідкість» [5].

Початок існування музеї історії часто приурочувався до річниць з нагод заснування ЗВО чи зміни його статусу – з інституту в університет, академію тощо. Джерельною базою виступали різноманітні матеріальні свідчення, які ілюстрували розвиток конкретної вищої школи. Тому зазвичай такі музеї тяжіють до представлення документів, експонування фото, речовий фонд переважно представлений вибірково (найбільш повно – сучасний період історії) [4, с. 228].

Музеї загалом і музеї історії ЗВО зокрема поряд з бібліотеками та архівами, належать до інституцій, соціальною функцією яких є збереження пам'яті, в т.ч про наукові досягнення. Ці установи актуалізують минуле, зберігають історичні джерела для відтворення культури, а також є індикаторами соціокультурних змін [5, с. 193]. Особливим чином формуючи експозицію, вони здатні за допомогою артефактів «оживити» історію науки та акцентувати увагу на її значенні, пов'язавши контексти часу, простору, конкретних людей [13, с. 65].

Висновки. Віхи, на які можна умовно розділити розвиток постають передусім відображенням завдань, які ставилися перед збірками ЗВО. Музеї «першого покоління» увібрали у себе навчальні, дослідницькі колекції та збірки для вивчення, які у міру вичерпання потенціалу, зношеності, невідповідності вимогам, висунутих часом, стали повністю або частково експонатами музеїв наступної «другої генерації». У результаті зміни акцентів вони трансформувалися в об'єкт історичної пам'яті для прийдешніх поколінь.

Левову частку серед таких музеїв становлять музеї історії ЗВО, які ілюструють історію науки, яка творилася у вищій школі. Згадані підрозділи становлять окремий сегмент мережі музеїв ЗВО Західної України (36 із 164-х) і в умовах відсутності музеїв історії науки у регіоні роблять окремий внесок у презентацію цієї ділянки минулого людства. Однак стаття є тільки спробою окремим штрихом заповнити *tabula rasa* цієї наукової проблеми, адже фондово-експозиційний, просвітницький та інші напрямки діяльності цих музейних закладів, висвітлення ролі конкретних персоналій та низка інших аспектів чекають свого дослідника.

Список використаних джерел та літератури

1. Астахова К. В. Біографічна складова в історії вітчизняної освіти: можливості університетського музею (досвід ХГУ «НУА»). *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 жовт. 2011 р., м. Київ. Ніжин: «Ферокол», 2012. С. 25–26.

2. Киридон А. М. Музеї як інституції пам'яті. *Україна–Європа–Світ*: міжнар. зб. наук. пр.: у 2 ч. / редкол.: Ю. М. Алексєєв [та ін.]. – Тернопіль: ТНПУ, 2015. Вип. 16. Ч. 1. С. 193–200.

3. Кочерга Н. М., Польщикова О. Ю. Народний музей історії університету в системі формування висококваліфікованих фахівців. *Український технічний музей*: матеріали Всеукр. конф. 2014. С. 124–125.

4. Муравська С. В. Особливості фундування музейних колекцій у вищих навчальних закладах України. *Фундатори музейних колекцій та реалії сучасного стану розвитку музейної справи*: наук. зб. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. С. 227–230.

5. Інтерв'ю із завідувачем Музеєм історії ЛНУ ім. І. Франка Ю. В. Гудимою 13.11. 2013 р. // Особистий архів автора.

6. Павлюк О. Я. Музей історії коледжу – документальна пам'ять поколінь. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / редкол.: С. В. Копилов та ін. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2013. С. 271–273.

7. Перцева Ж. Н. Музей истории Харьковского национального медицинского университета – хранитель традиций университетской культуры. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 жовт. 2011 р., м. Київ. Ніжин: «Ферокол», 2012. С. 311–315.

8. Перцов С. Г. Університетський музей як центр історичних досліджень *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика*:

матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 жовт. 2011 р. м. Київ. Ніжин : «Ферокол», 2012. С. 320–324.

9. Постанова Кабміну від 29.07.2000 р. № 1766 Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України. URL : <http://uazakon.com/document/spart37/inx37232.htm> (дата звернення : 22.10.2017 р.)

10. Самсакова І. В. Роль музею історії вищого навчального закладу у підготовці майбутніх педагогів. *Таврійський вісн. освіти*. 2013. № 4. С. 97–102.

11. Collection of historical scientific instruments : Harvard University mission statement URL : https://chsi.harvard.edu/mission_statement (дата звернення : 22.10.2017 р.)

12. Jardine N., Wilson L. Introduction : recent material heritage of the sciences. *Studies in History and Philosophy of Science*. 2013, vol. 44/4. P. 632–633

13. Jeszke J. Wokół statusu historii nauki w Polsce jako dyscypliny naukowej. *Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój* : rocznik Kasy im. J. Mianowskiego. 2016, t. XXV (L). S. 65–84.

14. Kozak Z. R. Promoting the past, preserving the future : British university heritage collections and identity marketing : PhD, Museum and Gallery Studies / University of St Andrews. St Andrews, 2007. 279 p. URL : <http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/408/7/ZRK%2Bcomplete%2Bthesis.pdf>, (дата звернення : 22.10.2017 р.)

15. Lanng M., Zwisler L. Collecting cultural heritage at the Technical University of Denmark: working with artefacts in a technical university context. *Shaping European university heritage: past and possible futures* / Maison L., Talas S., Wittje R. (eds). 2013, vol. 3. P. 125–136.

16. Lourenco M. Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe : PhD thesis / Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, 2005. URL : <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/chapters/MCL2005.pdf> (дата звернення : 22.10.2017 р.)

17. Lourenço M. Scientific collections, museums and heritage: creating connections and engaging society through history. *Sartoniiana*. 2015, vol. 28. P. 109–128.

18. Lourenço M., Wilson L. Scientific heritage: reflections on its nature and new approaches to preservation, study and access. *Studies in history and philosophy of science*. 2013, vol. 44. P. 744–753.

19. MaasAd. How to put a black box in a showcase : History of science museums and recent heritage. *Studies in history and philosophy of science*. 2013, vol. 44. P. 660–668.

20. Renn Jü. From the history of science to the history of knowledge – and back. *Centaurus: an international journal of the history of science and its cultural aspects*. 2015, vol. 57. Issue 1. P. 37–53. URL :

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1600-0498.12075/full> (дата звернення : 22.10. 2017 р.)

21. Soubiran S. What makes scientific communities think the preservation of their heritage is important? *University museums and collections journal*. 2008, vol. P. 1–8.

22. Wittje R. XXth century scientific heritage at universities: Experiences and perspectives. *Patrimoine scientifique et technique* / Ballé C., Cuenca C., Thoulouze D. Paris : La documentation Française, 2010. P. 253–258.

References

1. Astakhova, K. V. (2012). *Biohrafichna skladova v istorii vitchyznianoï osvity: mozhyvosti universytetskoho muzeiu (dosvid KhHU «NUA»)* [Biographical component in the history of native education: the possibilities of the university museum (experience of the KSU «NUA»)]. *Universytetski muzei : yevropeyskiy dosvid ta ukrainska praktyka: materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, 6–7 zhovtnia 2011 r., m. Kyiv* [University museums : European experience and Ukrainian practice: materials of the International scientific and practical conference, October 6-7th, Kyiv]. Nizhyn : Ferokol, 25–26.[in Ukrainian].

2. Kyrydon, A.M. (2015). *Muzei yak instytutsii pam'iaty* [Museums as institutions of memory]. *Ukraina–Ievropa–Svit : mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats* [Ukraine-Europe-World: international digest of scientific works]. M. Aleksieiev [ed]. Ternopil, TNPU, 16, 193–200.[in Ukrainian]

3. Kocherha, N. M. and Polshchukova, O. Ij. (2014). *Narodnyi muzei istorii universytetu v systemi formuvannia vysokokvalifikovanykh fakhivtsiv* [National university museum of history in the system of formation of highly skilled specialists]. *Ukrainskyi tekhnichnyi muzei : materialy Vseukrainskoi konferentsii* [Ukrainian technical museum: materials of the All-Ukrainian conference]. Kyiv, 124–125.[in Ukrainian]

4. Muravska, S. V. (2014). *Osoblyvosti funduvannia muzeinykh kolektsii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy* [Features of funding museum collections in higher educational institutions of Ukraine]. *Fundatory muzeinykh kolektsii ta realii suchasnoho stanu rozvytku muzeinoï spravy : naukovyi zbirnyk za materialamy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii* [The founders of museum collections and the realities of the current state of museum development: a scientific digest on the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference]. Kyiv : Priorityty, 227–230. [in Ukrainian]

5. *Interv'iu iz zaviduvachem Muzeiu istorii LNU im. I. Franka Iu. Hudymoïu 13.11. 2013* [Interview with J. Gudyma, the head of the Museum of history of the Ivan Franko National University of Lviv 13.11.2013]. Osobystyi arkhiv avtora. [in Ukrainian].

6. Pavliuk, O. Ia. (2013). *Muzei istorii koledzhu – dokumentalna pamiat pokolin*. [Museum of college history – documentary memory of generations] *Naukovi pratsi Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka* [Scientific works of Ivan Oguyenko National University in Kamenets-Podilskyi] / S. Kopylov (ed.). Kam'ianets-Podilskyi, 271–273 [in Ukrainian].

7. Pertseva, Zh. N. (2012). *Muzei istorii Kharkovskoho natsyonalnoho medytsynskoho universyteta – khranytel tradytsyi unyversytetskoi kultury* [The Museum of History of the Kharkov National Medical University is the guardian of the traditions of university culture]. *Unversytetski muzei : yevropeyskyi dosvid ta ukrainska praktyka : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 6–7 zhovtnia 2011 r., m. Kyiv* [University museums: European experience and Ukrainian practice : materials of the International scientific and practical conference, October 6-7th, Kyiv]. Nizhyn : Ferokol, 311–315. [in Russian].

8. Pertsov, S. G. (2012). *Unversytetskyi muzei yak tsestr istorychnykh doslidzhen* [University museum as the center of historical research]. *Unversytetski muzei: yevropeyskyi dosvid ta ukrainska praktyka: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 6–7 zhovtnia 2011 r., m. Kyiv* [University museums: European experience and Ukrainian practice: materials of the International scientific and practical conference, October 6-7th, Kyiv]. Nizhyn : Ferokol, 320–324. [in Ukrainian].

9. *Postanova Kabminu vid 29.07.2000 r. № 1766 Pro zaterdzhennia pereliku muzeiv, shcho perebuvaiut u vidanni pidpriemstv, ustanov ta orhanizatsii, de zberihaiutsia muzeini kolektsii ta muzeini predmety, shcho ie derzhavnoiu vlasnistiu i nalezhat do derzhavnoi chastyny Muzeinoho fondu Ukrainy* [On Approval of the List of Museums under the jurisdiction of enterprises, institutions and organizations where museum collections and items of state property are kept and belong to the state part of the Museum Fund of Ukraine]. <http://uazakon.com/document/spart37/inx37232.htm> [in Ukrainian].

10. Samsakova, I. V. (2013). *Rol muzeiu istorii vyshchoho navchalnoho zakladu u pidhotovtsi maibutnikh pedahohiv* [Role of the museum of history of higher educational establishment in the preparation of future teachers]. *Tavriiskyi visnyk osvity* [Tavriysky Bulletin of Education]. 4, 97–10. [in Ukrainian].

11. *Collection of historical scientific instruments : Harvard University mission statement*. https://chsi.harvard.edu/mission_statement [in English].

12. Jardine, N. and Wilson, L. (2013). *Introduction : recent material heritage of the sciences*. *Studies in History and Philosophy of Science*. 44/4, 632–633. [in English].

13. Jeszke, J. (2016). *Wokół statusu historii nauki w Polsce jako dyscypliny naukowej* [Around the status of the history of science in Poland as a scientific discipline]. *Nauka Polska. Jej potrzeby, organizacja i rozwój : rocznik Kasy im. J. Mianowskiego* [Science Poland. Her needs, organization and development: J. Mianowski]. T. XXV (L), 65–84. [in Polish].

14. Kozak, Z. R. (2007). *Promoting the past, preserving the future: British university heritage collections and identity marketing : PhD, Museum and Gallery Studies / University of St Andrews*. 279. <http://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/408/7/ZRK%2Bcomplete%2Bthesis.pdf> [in English].

15. Lanng, M. and Zwisler, L. (2013). *Collecting cultural heritage at the Technical University of Denmark: working with artefacts in a technical university context*. *Shaping European university heritage : past and possible futures / Maison L., Talas S., Wittje R. (eds)*. 3, 125–136. [in English].

16. Lourenço, M. (2005). *Between two worlds : the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe* : PhD thesis / Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, 2005. <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/chapters/MCL2005.pdf> [in English].
17. Lourenço, M. (2015). *Scientific collections, museums and heritage : creating connections and engaging society through history*. *Sartoniana*. 28, 109–128. [in English].
18. Lourenço, M. and Wilson, L. (2013). *Scientific heritage: reflections on its nature and new approaches to preservation, study and access*. *Studies in history and philosophy of science*. 44, 744–753. [in English].
19. Maas, Ad. (2013). *How to put a black box in a showcase : History of science museums and recent heritage*. *Studies in history and philosophy of science*. 44, 660–668. [in English].
20. Renn, Jü. (2015). *From the history of science to the history of knowledge – and back*. *Centaurus: an international journal of the history of science and its cultural aspects*. 57. 1, 37–53. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1600-0498.12075/full> [in English].
21. Soubiran, S. (2008). *What makes scientific communities think the preservation of their heritage is important?* *University museums and collections journal*. 1–8. [in English].
22. Wittje, R. (2010). *XXth century scientific heritage at universities: Experiences and perspectives*. *Patrimoine scientifique et technique* / Ballé C., Cuenca C., Thoulouze D. Paris : La documentation Française, 253–258. [in English].

Рецензент:

Рогожа М.М., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 06.11.2017 р.